

Taigi nors pats *raganų* įvaizdis rytų Slovėnijos folklore ir labai daugialypis, o jų atsiradimas ir funkcionavimas aiškinami įvairiomis priežastimis, tačiau pasakojimų (memoratu) apie jas prigimtis ir paskirtis, pasak tyrimo autorės, yra išskirtinai socialinė. Bet kuriuo atveju šie pasakojimai atlieka apibrėžtą vaidmenį bendruomenėje ir yra pasitelkiami galios ir kontrolės riboms joje nubrėžti. Iš

savo, lietuvių folkloro tyrėjos, varpinės norėtuosi pabrėžti, kad tokių – į socialinę vartoseną orientuotų tyrimų, siekiančių atskleisti, ne tiek *kas* yra pasakojama, o ir *kieno* bei *kodėl*, kokį vaidmenį tos istorijos atlieka jas sekančių ir jų klausančių žmonių gyvenime, mes vis dar gerokai stokojame. Šiuo požiūriu slovėnų mokslininkės M. Mencej studija apie *raganas* – įdomus ir sektinas pavyzdys.

Lina Būgienė

Lauko tyrimuose: patirtis iš viso pasaulio

Kalbant apie lauko tyrimus XXI amžiuje, ne vienam gali kilti klausimas: argi ne viskas užrašyta, užfiksuota, surinkta? Juk dar XIX amžiuje vyko ekspedicijos, buvo keliaujama į tolimas pasaulio šalis, siekiant užrašyti čiabuvių papročius, kalbą, tautosaką. Maždaug tuo pačiu metu susirūpinta ir Europos tautų paveldo fiksavimu. XIX a. pabaigoje, atsiradus garso ir vaizdo technologijoms, vėl suaktyvėjo ekspedicijos, pradėta įrašinėti retas kalbas, tautosaką, instrumentinę muziką, filmuoti ritualinius šokius, įvairias apeigas. Turbūt nesuklysiu pasakiusi, kad vienas didžiausių lauko tyrimų iniciatorių buvo ir tėbėra Austrijos mokslų akademijos Fonogramų archyvas, įkurtas Vienoje 1899 metais. Pirmoji šio archyvo ekspedicija buvo surengta jau 1901 metais. O modernių lauko tyrimų pionieriumi galima laikyti gydytoją ir kultūrologą, tyrinėtoją ir archyvarą Rudolfą Pöchą. Apsirūpinęs garso įrašų aparatūra, fotoaparatu ir vaizdo kamera, jis pradėjo rinkti medžiagą tuometinės Karališkosios mokslų akademijos naujam archyvui. Šiandien Vienos fonogramų archyvas yra vienas didžiausių Europoje garso ir vaizdo dokumentų saugojimo bei tyrimo ir lingvistikos centru.

2001 metais Fonogramų archyvo darbuotoja muzikologė Gerda Lechleitner sumanė surengti seminarą tema „Lauko tyrimai teorijoje ir praktikoje“. Tyrinėtojai ir archyvarai aptarė lauko tyrimų tikslus ir uždavinius, jų įgyvendinimą ir plėtrą, įvairių metodų pritaikymą, pasitelkus audiovizualinę techniką,

ir t. t. Iš seminaro pranešimų bei diskusijų išaugo ir aptariamasis 93-ias archyvo leidinys, pavadintas *Um-Feld-Forschung: Erfahrungen – Erlebnisse – Ergebnisse*¹ („Apie lauko tyrimus: Patyrimai – išgyvenimai – rezultatai“), kurį sudarė Gerda Lechleitner ir jos kolegė afrikanistė Julia Ahamer.

Pirmajame skyriuje kalbama apie universalią individualių lauko tyrimų patirtį ir visą spektrą metodų. Čia sudėti įvairiausias mokslo šakas atspindintys tyrimai: nuo etnologijos, etnomuzikologijos, lingvistikos iki sociologijos, bioakustikos ir mechaninių instrumentų dokumentacijos; jie turėjo tą patį tikslą – surinkti kuo daugiau garso ir vaizdo dokumentų. Pirmame straipsnyje vienas žymiausių pasaulio mokslininkų, afrikanistas, etnomuzikologas ir antropologas Gerhardas Kubikas aprašo savo pirmųjų jaunystės kelionių į Afriką (1959–1970 m.) patirtį. Pasitelkęs dienoraštį, jis prisimena mielus ir nemalonių išgyvenimus, klaidas, šitaip atskleisdamas savo, kaip stebėtojo (*outsider*) ir apeigų dalyvio (*insider*), vaidmenį. Afrikos tema gvildenama ir afrikiečių mokslininko Moya Alia Malamusi, šiuo metu dėstančio Vienos universitete, straipsnyje. Jis mano, kad tyrėjas neturėtų būti prisirišęs prie konkretaus tikslo, vienos temos. Jis turi būti atviras įvai-

¹ *Um-Feld-Forschung: Erfahrungen – Erlebnisse – Ergebnisse*, Julia Ahamer and Gerda Lechleitner (Hrsg.), (*Mitteilungen des Phonogrammarchivs*, Nr. 93), Wien: Verlag der Österreichische Akademie der Wissenschaften, 2007. – 350 p.

riems išpūdžiams ir pasirengęs keisti tyrimų objektą, jei to prireikia. Mokslininkas, aprašydamas savo atliktų lauko tyrimų būdus, vaizdžiai nupasakoja ir nelabai malonų nuotykį, kai jis ir jo kolega buvo vietos šarlatano „aprūkyti“ narkotinėmis žolėmis. Kituose dviejuose straipsniuose aprašomos vokiškai kalbančių išeivių bendruomenės Rumunijoje ir Kanadoje. Vienos universiteto Sociologijos institutas 2004 metais surengė kelionę į Rumunijoje gyvenančias landlerių ir saksų išeivių bendruomenes, norėdamas ištirti jų socialinę bei kultūrinę padėtį ir sukurti dokumentinį filmą. Trys šio universiteto studentai dalijasi išpūdžiais, patirtais dalyvaujant filmavime, bandant suartėti su išeiviais ir pan. Germanistas ir anglistas Wilfriedas Schabus, dirbantis Fonogramų archyvo Lingvistikos centre, aprašo Kanados vokiečių bendruomenėje atliktus savo tyrimus. Straipsnyje jis nagrinėja ne vieną šimtmetį už Atlanto gyvenančių vokiečių kalbos savitumus. Tuo tarpu Berlyno Humbolto universiteto profesorė, Vidurinės Azijos kalbų specialistė Ingeborg Baldauf supažindina su lauko tyrimų metu Afganistane ir Uzbekistane įgyta patirtimi. Ji lygina aštuntojo dešimtmečio Afganistano situaciją su posovietiniu Uzbekistanu. Pasitelkusi ekspedicijų dienoraštį, diskutuoja dėl fiksavimo etikos: kuriuos pasakojimus galima įrašinėti, o kurių nereikėtų. Vienos universiteto Evoliucinės biologijos fakulteto profesorius zoologas Walteris Hödlas rašo, kad jau pati pirmoji kelionė į džiungles apvertė visą jo gyvenimą. Iki tol norėjęs būti biologijos mokytoju, jis tapo mokslininku bioakustiku. Septynerius metus Amazonės džiunglėse jis įrašinėjo varlių skleidžiamus garsus, sukonstravus dirbtinę varlę, „roboraną“, atliko įvairiausių bioakustinius bandymus. Skaitydami šio skyriaus straipsnius taip pat sužinome, kad nuo 1980 metų Vienos fonogramų archyvas fiksuoja duomenis apie mechaninius muzikos instrumentus (klavyrus, muzikos automatus bei dėžutes ir kt.), renka jų įrašus. Šio darbo specifika ir dokumentavimą aprašo muzikologas Helmutas Kowaras.

Į antrą skyrių sudėti etnologinius tyrimus atspindintys straipsniai. Čia nagrinėjamos perdavimo iš lūpų į lūpas, dvasinio ir miti-

nio pasaulio, tradicinių dvasinių praktikų ir bendravimo strategijos temos. Visi autoriai išsigilinę į juos dominančių etninių grupių žodinio perdavimo iš kartos į kartą tradiciją. Įvairiuose kontekstuose tiriamas Maroko, Tibeto, Pietų Amerikos tautelių sakinis (epiniai pasakojimai, istorijos, legendos) ir dainuojamasis (dainos ir muzika kaip žmonių bendravimo priemonė) folkloras. Norėčiau išskirti Azijos tautų tyrėjo antropologo Christiano Jahodos straipsnį. Autorius gilinasi į tibetietiškai kalbančios tautelės, gyvenančios šiaurės Indijoje, istoriją ir identitetą, žodžiu perduodamas dainas (jas suskirsto pagal funkcijas), etiologines sakmes, folklorinius pasakojimus, religines „oracijas“ apie transcendentines praktikas. Mokslininkas pasidalija patirtimi, įgyta filmuojant ir įrašinėjant vietovėse, kuriose iki šiol nėra elektros. Peru ir Venesuelos džiunglėse gyvenančių indėnų tautelių tradicinė kultūra gvildenama antropologų Ernsto Halbmayerio ir Berdo Brabeco de Mori darbuose. Pirmasis aprašo jukpos genties indėnų, gyvenančių Siera de Perijos regione (šiaurės vakarų Venesuela ir šiaurės rytų Kolumbija), įvairių žanrų dainas, folklorinius ir gyvenimo pasakojimus, ritualus, šventes ir jų metu naudojamus muzikos instrumentus, iškelia šios rašto kultūros neturinčios tautelės identiteto praradimo ir nutautėjimo problemą. Antrasis autorius pasidalija apsilankymo pas netikrus šamanus, bendradarbiaujančius su turizmo firmomis, patirtimi. Aprašo „gydymo“ apeigas, kuriose naudojamos haliucinogeninės medžiagos, ir konstatuoja, kad tikrieji šamanai turizmo versle niekada nedalyvauja.

Etnomuzikologiniai trečiojo skyriaus darbai išsiskiria daugiasluoksniškumu ir įvairia metodologija: nuo teorinio diskurso iki individualių stebėjimų ir išpūdžių aprašymo, politinių ir religinių aliuizijų. Profesionalio obojstė, etnologė ir muzikologė Cornelia Pesendorfer tiria tremties atspindžius Tongos dainose ir muzikoje, o etnomuzikologas, Lotynų Amerikos kultūros tyrinėtojas Jürgenas K. Mahrholzas ir Vienos universiteto profesorė, lyginamosios muzikologijos specialistė Regina Allgayer-Kaufman gilinasi į Pietų Amerikoje, Venesueloje ir Brazilijoje, gyvuo-

jančias religines ir liaudies šventes. Plačiau norėčiau aptarti du šio skyriaus straipsnius. Getingeno universiteto profesorius Rudolfas M. Brandlis, jaunystėje dirbęs televizijos operatoriumi ir redaktoriumi, smulkiai aprašo lauko tyrimus Makedonijoje; ten jis nufilmavo apie 30 įvairiausių švenčių ir vestuvių. Pridėjęs ir operatoriaus darbo Kinijoje bei Mongolijoje patirtį, jis prieina prie išvados, kad etnomuzikologinis filmavimas nėra tam tikros istorijos sukūrimas. Etnomuzikologinis filmavimas turi būti muzikos ir jos atlikimo fiksavimas, kurio tikslas – informacija, o ne meninis pateikimas. Helsinkio J. Sibeliaus muzikos akademijos profesoriaus Vesos Kurkelos straipsnyje gvildinamas suomių tango fenomenas. Pasak autoriaus, paprastai tango minimas kaip tarptautinės muzikos pavyzdys, tačiau suomių tango yra tipiškas regioninis reiškinys, populiarus tik Suomijoje ir Švedijoje tarp suomiškai kalbančių gyventojų. Savo melodine struktūra jis yra labai tolimas Argentinos ir Vakarų Europos tango. Jis pastebi, kad lokaliniai šio šokio stiliai XXI amžiuje jau baigiami pamiršti, o nacionalinis suomių tango taip ir nesusiformavo. Ypač populiarius suomiškas tango buvo pietų Ostrombijoje; nuo septintojo dešimtmečio vidurio jis tapo šios vietovės kultūrinio ir mentalinio simboliu. Deja, nors Suomijoje esama daug rašytinių šaltinių apie pokaryje grotą muziką, bet ji nebuvo fiksuojama ir išliko tik mėgėjiškose juostose. Apibendrinamas mokslininkas daro išvadą, kad muzikos praeities žinojimas leidžia geriau suvokti lokalinę identitetą. Jo nuomone, šiuos mėgėjiškus įrašus būtina surinkti, suskaitmeninti ir restauruoti, kad ateityje būtų galima nuodugnai šį reiškinį ištirti.

Ketvirtas skyrius skirtas lingvistiniams tyrimams ir diskurso analizei. Čia mes sužinome, kad pasaulyje dar yra nedokumentuotų kalbų, kurios gali išmirti taip ir neužfiksuotos, neaprašytos, neišnagrinėtos. Daugumoje straipsnių galima įžiūrėti lyg ir tris lygmenis: 1) mokslininko ir tiriamą kalbą mokančio vietos gyventojų, tampančio tyrimų partnerių, bendravimas; 2) dokumentavimas bei fiksavimas ir 3) naujausių kompiuterijos technologijų pritaikymas. Du straipsniai skirti Afrikos,

tiksliau – Nigerijos, tematikai. Vienos universiteto Afrikanistikos instituto profesorius Norbertas Cyfferis aprašo savo 35-erius metus trukusius tyrimus Nigerijoje, darbą Maidugurio universitete. O afrikanistės Tamaros Prischnegg ir lingvisto Johno Rennisono vykdomas projektas padėjo išsaugoti nykstančią jukubų genties kalbą (dabar ja tekalba 20 tūkstančių Nigerijos gyventojų), mokslininkai parašė šios kalbos gramatiką ir išleido žodyną. Fonogramų archyvo bendradarbio lingvisto Christiano Huberio straipsnyje aprašomi jo atlikti vietinės kalbos tyrimai Kinaurio regione (šiaurės Indijoje). Rinkinyje tai jau antras straipsnis, kuriame pateikiami 2001–2004 metų lauko tyrimų rezultatai. Mokslininkas šiame krašte surinko daug dainų, sakinės tautosakos įrašų, nufilmavo vestuvių, Naujųjų metų sutikimo, budistinių ir kitokių švenčių. Tyrimai parodė, kad čia gyvuoja kelios skirtingos kalbos, priklausančios skirtingoms kalbų šeimoms: indoeuropiečių ir sinotibetiečių. Viena kalba paprastai kalbama dešimties kilometrų spinduliu, o ta pati tarmė apima keletą kaimų ir dar skiriasi tarp kastų; taip pat skiriasi ir skirtingų kastų žmonių dainuojamos dainos. Mokslininkai nustatė, kad Žemutiniame Kinauryje žemųjų kastų žmonės kalba indoeuropiečių kalba, o aukštųjų kastų – tibetiečių. N. Cyfferis per ketverius ekspedicijų metus ištyrė tris sparčiai nykstančias kalbas. Jas, kaip ir kitas gentines kalbas, baigia išstumti valstybinė hindi kalba, o kadangi jos neturi rašto, belieka tik lauko tyrimai.

Penktame skyriuje aptariami ekspedicijų metu surinktos medžiagos archyvavimo klausimai. Pirmasis straipsnis pasakoja, kaip vakariečiai (europiečiai, amerikiečiai) archyvarai, padėdami jų tiriamos trečiojo pasaulio šalies kolegų, įrengia archyvą ir pritaiko jį tos šalies poreikiams. Frankfurto prie Maino J. W. Goethe's universiteto docentė, mokslinių projektų Laoso nacionalinėje bibliotekoje vadovė Gisa Jähnichen aprašo savo nuotykius ir darbo patirtį Laose, tradicinės muzikos archyvo Vientiane įkūrimą, vykdomus projektus. Antrajame straipsnyje pristatomos virtualaus archyvo skaitmeninės technikos panaudojimo ir prieinamumo visame pasau-

lyje galimybės. Vienos universiteto muzikologijos instituto dėstytojas Augustas Schmidhoferis pasakoja, kaip buvo sukurtas virtualus Madagaskaro archyvas. Kadangi šioje šalyje surinkta medžiaga saugoma skirtingų valstybių archyvuose ir privačiose kolekcijose, buvo nuspręsta sukurti virtualią saugyklą ir į ją sudėti suskaitmenintą medžiagą: rankraščius, nuotraukas, garso ir vaizdo įrašus. Dabar šiais dokumentais gali pasinaudoti interneto lankytojai bet kurioje pasaulio šalyje. Detaliai aprašydamas Vienos fonogramų archyvo kolekcijas, jų saugojimą ir skaitmeninimo eigą, šio archyvo ir Kalbotyros centro direktorius Dietrichas Schülleris aptaria ir audiovizualiųjų šaltinių saugojimo pavojus. Autorius straipsnį baigia mintimi, jog ateityje turėtų būti išplėta bendra mokslinių vaizdo ir garso kolekcijų išsaugojimo strategija.

Nors jau gyvename XXI amžiuje, tačiau lauko tyrimai tebėlieka aktualūs. Tiek Lietuvoje, tiek užsienyje rengiamos šią temą gvildinančios konferencijos ir seminarai², publikuojami straipsniai³. Pasirodo, kad ir šiandien pasaulyje yra nykstančių kalbų, kurios iki šiol nebuvo įrašytos. Tyrėjų duomenimis, vien Nigerijoje pasmerktos išnykti apie 500 kalbų, o kur dar kitos Afrikos, Pietryčių Azijos, Lotynų Amerikos Anduose ir Amazonės džiunglėse gyvenančios tautelės?! Tad nenuostabu, kad jau antrą šimtmetį Vienos fonogramų archy-

² Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto XVI folkloro konferencija „Tautosakos rinkėjo vaidmuo folklorinėje kultūroje“, skirta tautosakos rinkėjo Norberto Vėliaus 70-osioms gimimo metinėms paminėti (2008 m. spalio 16–17 d.); Tarptautinės tradicinės muzikos tarybos (ICTM) 39-oje pasaulinėje konferencijoje Vienoje (2007 liepos 4–11 d.) lauko tyrimų tema buvo viena iš pagrindinių simpoziume nagrinėtų temų.

³ Norėtųsi paminėti daugiausia Amerikos mokslininkų lauko tyrimų patirtį atspindintį leidinį *Shadows in the Field: New perspectives for Fieldwork in Ethnomusicology*, ed. by Gregory F. Barz and Timothy J. Cooley, New York, Oxford, 1997.

Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto, Lietuvos muzikos ir teatro akademijos ir Lietuvių kalbos instituto 2003–2007 m. vykdytų vakarų Lietuvos (daugiausia – Žemaitijos) regioninių folkloro ir tarmių, taip pat ir lauko tyrimų rezultatai paskelbti *Tautosakos darbai*, 2007, [t.] XXXIV, p. 15–293.

vas rengia arba talkininkauja lauko tyrimams atokiose Afrikos, Azijos, Pietų Amerikos vietovėse. Skaitant šį leidinį, į akis krinta gebėjimas organizuoti ir vadovauti, austrų, taip pat ir vokiečių mokyklos kruopštumas, nuoseklumas ir metodiškumas. Stebina mokslininkų pasiaukojimas dirbti ypač sunkiomis sąlygomis, gyvenant be elektros ir net trūkstant geriamo vandens. Galbūt šitaip buvusios kolonizatorės – turtingos Europos valstybės – nori atiduoti skolą buvusioms kolonijoms? Šia tema tarptautinėse konferencijose ne kartą teko kalbėtis su G. Lechleitner. Jos manymu, Vienos fonogramų archyvas turi ne tik kaupti, bet ir skelbti saugomą įvairių tautų medžiagą ir šitaip „gražinti“ ją trečiojo pasaulio šalims. Tai – viena medalio pusė. Kita, susijusi su pirmąja, būtų egzotinių pasaulio kultūrų tyrimų, pradėtų dar XIX amžiuje, tąsa. Austrijoje, Anglijoje, Prancūzijoje, Olandijoje bei Vokietijoje susiformavo stiprios etnologinių tyrimų mokyklos. Jos tyrė ne tik jau tuo metu visai beišnykstantį savo tautos folklorą, bet ir kolonizuotų pasaulio kraštų kalbas, muziką, papročius ir pan. Didžiuosiuose Europos archyvuose ir muziejuose (jie buvo ir mokslinių tyrimų centrai) buvo diegiamos pažangiausios to meto technologijos, kviečiami geriausi specialistai ir dėstytojai, ugdoma sava mokykla.

Norom nenorom žvilgsnis nukrypsta ir į Lietuvą. Iki pat 1918 metų mūsų šalis buvo okupuota carinės Rusijos ir savo mokyklą pradėjo kurti palyginti labai vėlai. (Reikia paminėti, kad 1907 metais Vilniuje įsteigus Lietuvių mokslo draugiją, po poros metų pirmąjį fonografo aparatą iš Vokietijos parsivežė dr. Jonas Basanavičius, buvo surinkta įrašų iš kai kurių Lietuvos vietovių, bet sistemingais šių tyrimų dar nepavadinsi.) Tarpukario Lietuvoje, susirūpinus tautosakos rinkimu, įsigijus plokštelių fonografą ir Kaune įsteigus Lietuvių tautosakos archyvą, jau buvo pradėta sistemingai kaupti garso įrašų medžiagą, ją tirti, bendradarbiauta su Vokietijos ir Austrijos mokslo įstaigomis. Deja, Antrasis pasaulinis karas ir sovietų okupacija sunaikino pradėtą kurti techninę ir mokslinę bazę. Nebuvo jokios galimybės pasisemti patirties iš lauko tyrimų metodiką

ištobulinusių Vakarų valstybių, stigo pinigų naujai garso bei vaizdo aparatūrai ir įrašymo laikmenoms įsigyti. Todėl nenuostabu, kad, neišugdžius sampratos apie garso ir vaizdo fiksavimo lauko tyrimuose vertę, dar XX a. antroje pusėje daugelis rinkėjų tautosaką užrašinėjo ranka, jų dėmesys, kaip ir XIX a. antroje pusėje, buvo skirtas tik grynajam tekstui, nesigilinant į pateikimo ir raiškos subtilybes, beveik nefiksuota instrumentinė muzika, įrašinėti tik pirmieji dainų posmai. Vaizdo medžiaga pradėta kaupti dar vėliau – paskutiniaisiais XX amžiaus dešimtmečiais. Pažymėtina, kad dauguma garso ir vaizdo juostų įrašyta neprofesionaliai ir yra ypač blogos kokybės. Vis dėlto recenziją norėtusi baigti

linksmesne gaida. Lietuvai atkūrus nepriklausomybę ir sustiprėjus ekonomiškai, atsirado galimybė gauti papildomos paramos iš įvairių valstybinių fondų. Įsigijus modernią įrašymo aparatūrą, ekspedicijose stengiamasi fiksuoti dabartinę dainuojamojo, sakytinio ir instrumentinio folkloro situaciją, atliekami regioniniai tyrimai. Dalis finansavimo skiriama fondams išsaugoti – skaitmeninimo darbams, kurie atliekami pagal Lietuvoje priimtus standartus. Nepaisant šių teigiamų pokyčių, manau, kad čia suminėtiems svarbiems darbams Vyriausybės skiriama tikrai per mažai dėmesio ir lėšų, taip pat iki šiol dar nėra ir vienos valstybinės nematerialaus paveldo (iš)saugojimo politikos.

Rūta Žarskienė

Atgijusių fonogramų aidas

Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto mokslininkės dr. Austė Nakienė ir dr. Rūta Žarskienė 2003 metais pradėjo didžiulį darbą, rengdamos ir išleisdamos fonografo įrašytą Lietuvos etnografinių sričių liaudies dainininkų ir muzikantų įrašus. Jų darbo rezultatai jau akivaizdūs – iš 1935–1941 m. įrašų parengti ir išleisti keturi Lietuvos etnografinių sričių etninės muzikos tomai¹, kuriuose pateikti restauruoti įrašai su gaidomis. Tai buvo nelengva užduotis, nes reikėjo ne tik peržiūrėti fonografo volelius ir perklausyti senus susidėvėjusius įrašus, bet ir juos atrinkti, restauruoti ir susisteminti. Tie keturi leidinių tomeliai su kompaktinėmis plokštelėmis jau dabar yra bibliografinės ir įrašų retenybės, jie pasitelkiami ne tik mokslo tyrimams, bet ir praktinei

muzikinio folkloro veiklai gaivinti. Šiandien nėra vienas etninės muzikos tyrėjas ir etninės kultūros centro ar folkloro kolektyvo vadovas negali įsivaizduoti savo veiklos be šių unikalų leidinių. Tyrėjas juose randa mokslui būtiną tikrą to laikotarpio dokumentą, o vadovas – etninės muzikos atlikimo etaloną. Kitų kraštų tyrėjams šitie leidiniai taip pat yra nepamainomi, nes lygiagrečiai pateikiamuose angliškuose įvadiniuose straipsniuose galima rasti visą informaciją apie juose skelbiamą mūsų tautos muzikinį paveldą.

Naujausiame, jau penktajame, leidinyje² abi mokslininkės ėmėsi dar sunkesnės užduoties – iš Lietuvių tautosakos rankraštyne saugomų 117 nuo 1908 m. įrašytų fonografo volelių išrinkti ir parengti unikalius 1908–1942 m. įrašus. Jie atspindi ne tik mūsų tautos XX a. pradžios ir pirmosios pusės dainavimo bei grojimo tradicijas, bet ir jų fiksavimo pradžią ir raidą. Leidinyje pateikiama 40 įrašų su gaidomis, iš jų 30 vokalinės, 10 instrumentinės muzikos. Be

¹ *Suvalkijos dainos ir muzika. 1935–1939 metų fonografo įrašai*, sudarė ir parengė Austė Nakienė ir Rūta Žarskienė, Vilnius, 2003; *Aukštaitijos dainos, sutartinės ir instrumentinė muzika. 1935–1941 metų fonografo įrašai*, sudarė ir parengė Austė Nakienė, Rūta Žarskienė, Vilnius, 2004; *Žemaitijos dainos ir muzika. 1935–1941 metų fonografo įrašai*, sudarė ir parengė Austė Nakienė, Rūta Žarskienė, Vilnius, 2005; *Dzūkijos dainos ir muzika. 1935–1941 metų fonografo įrašai*, sudarė ir parengė Austė Nakienė, Rūta Žarskienė, Vilnius, 2005.

² *Lietuvių etnografinės muzikos fonogramos 1908–1942*, sudarė ir parengė Austė Nakienė ir Rūta Žarskienė, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2007. – 136 p. + k. pl.